

**LEKSYKALNY STEREOTYP OSOBY
Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ W JĘZYKU POLSKIM
I BUŁGARSKIM**

Mariola Walczak-Mikołajczakowa
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

**A LEXICAL STEREOTYPE CONCERNING PEOPLE WITH
DISABILITIES
IN POLISH AND BULGARIAN LANGUAGES**

Mariola Walczak-Mikołajczakowa
Adam Mickiewicz University in Poznań

Disabled people did not exist in the consciousness of societies in communist countries a quarter of a century ago. It began to change since the 90s of the 20th century. Along with the evolution of our attitude towards people with disabilities, the vocabulary concerning this group of people also changes. In Polish, the concept of an *invalid* (*inwalida*) quickly disappeared, which was treated as negatively valuing and was replaced first with the term *disabled person* (*człowiek niepełnosprawny*), which has now been supplanted by *a person with a disability* (*człowiek z niepełnosprawnością*). The article will compare the vocabulary in this field and the dynamics of its development in Polish and Bulgarian languages.

Key words: disabled people, vocabulary, Bulgarian language, Polish language

Osoby niepełnosprawne jeszcze ćwierć wieku temu nie istniały w przestrzeni społecznej. Nie istniały w związku z tym również w świadomości społeczeństw krajów komunistycznych, takich jak Polska czy Bułgaria. Nie było także w zasobach leksykalnych tych języków słów stanowiących odpowiedniki angielskich terminów *Impairment*, *Disability* (*disabled*) czy *Handicap*. Mówiono wtedy jedynie o inwalidztwie, chociaż zakres użycia terminu *inwalida* znacznie różnił się od jego słownikowych definicji. Zatem tak, jak nieobecni byli na ulicach, w szkołach, urzędach i innych miejscach publicznych ludzie z jakimiś dysfunkcjami, tak też nie istniały w obu

językach terminy ich nazywające. Znamienne jest, że w obu krajach istniały Związki Inwalidów zrzeszające ludzi z różnego typu niepełnosprawnościami. W Bułgarii Съюз на инвалидите istnieje pod tą nazwą do dzisiaj – chociaż jest członkiem Europejskiego Forum Ludzi z Niepełnosprawnością¹ (URL1), w Polsce natomiast mamy do czynienia ze Związkiem Inwalidów Wojennych (URL2) oraz Polskim Stowarzyszeniem Osób Niepełnosprawnych (URL3), zatem formalnie zostały oddzielone osoby z inwalidztwem nabytym i niepełnosprawnością – nabytą lub wrodzoną.

Tradycyjnie wyróżniano stopnie inwalidztwa i upośledzenia umysłowego, a ludzie obarczeni jakimś rodzajem niepełnosprawności z językowej perspektywy postrzegani byli jako wykazujący jakieś braki w stosunku do osób zdrowych. Winny był nie tylko nasz ówczesny światopogląd, ale także języki, którymi nieudolnie próbowano nazwać to, czego starano się nie dostrzegać. Pojęcia, których używamy na co dzień nigdy nie są bowiem „niewinne“. Oznacza to, że nie tylko opisują one świat, ale pełnią również wiele innych funkcji, jak na przykład funkcja oceniająca, perswazyjna czy ideologiczna. Każde pojęcie, którego używamy nie jest zrozumiałe „samo przez się“, lecz dopiero na tle ogólnego kontekstu milcząco przyjmowanych założeń na temat tego jaki jest świat i co my w nim robimy.

Zmiany w języku zatem muszą być zawsze poprzedzone zmianami w mentalności, a takie zaczęły się pojawiać dopiero w ostatnich dekadach XX wieku. W języku polskim zmiany w stosunku do niepełnosprawności i sposobów jej nazywania zaczęły następować dopiero pod koniec lat 80-ych, a w języku bułgarskim jeszcze później, bo pod koniec lat 90-ych. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie leksyki związanej z niepełnosprawnością w języku polskim i bułgarskim oraz prześledzenie zmian w jej obrębie.

Podstawowym – gdyż używanym przez dziesięciolecia – pojęciem jest termin *inwalida*, bułg. *инвалид*. Zapożyczone z języka łacińskiego słowo *inwalida* ma w polszczyźnie długą tradycję. Już w pierwszym jednojęzycznym słowniku języka polskiego (*Słownik języka polskiego* Samuela Bogusława Lindego) znajdujemy hasło *inwalid* (wtedy jeszcze zakończone na spółgłoskę, z dopełniaczą formą *inwalida*) definiowane jako ‘niezdalny dla niezdrówia do dalszey służby’ (Linde 1808: 912). Tę samą definicję powtarza za Lindem o pół wieku późniejszy tzw. *Słownik wileński*, rozszerzając ją o przykład stałego związku wyrazowego: „*Dom*

¹ Jego powołanie nastąpiło dopiero w grudniu 1989 r., czyli wtedy, gdy w języku polskim zaczęło się stopniowe odchodzenie od tego terminu.

inwalidów, gdzie starzy lub kalecy żołnierze mają swe pomieszczenie i potrzeby opatrzone ze skarbca publicznego” (Zdanowicz, opr. 1861: 423). Doprecyzowuje tę definicję dopiero *Słownik warszawski* pod redakcją J. Karłowicza, A. Kryńskiego i W. Niedźwiedzkiego, gdzie znajdujemy nie tylko dwie postaci tego słowa, tj. *inwalid* i *inwalida*, ale także czytamy, że inwalidą jest ‘żołnierz niezdolny do dalszej służby z powodu wieku albo kalectwa’ (Karłowicz, red. 1902: 107). Określenie *inwalidzi pracy* jest w tym słowniku opatrzone kwalifikatorem ‘przenośne’ i objaśnieniem ‘robotnicy, którzy utracili zdolność do dalszego zarobkowania (łac. *invalidus* – słaby)’ bez podania przyczyny tej utraty. Co ciekawe, żeńska forma *inwalidka* jest tam definiowana jako: ‘kobieta niezdolna do pracy zarobkowej z powodu kalectwa a. podeszłego wieku’, czyli bez odniesienia do służby wojskowej, ale ze wskazaniem konkretnych przyczyn – kalectwa i starości. W wydanym w roku 1957 *Podręcznym słowniku języka polskiego* pod red. M. Arcta (przedruk na podstawie wydania M. Arcta z roku 1939) znajdujemy znów definicję znacznie okrojoną (‘żołnierz niezdolny z powodu kalectwa do dalszej służby’), eliminującą wiek jako przyczynę inwalidztwa oraz inwalidów pracy i kobiety (Arct 1939: 87).

Wielotomowy słownik pod red. Witolda Doroszewskiego, którego kolejne tomy ukazywały się w latach 1950-1969 wciąż przytacza starą formę *inwalid* i nadal dostrzega głównie inwalidów wojennych, chociaż w definicji mowa jest o tym, że inwalidą jest człowiek, który ‘utracił całkowicie lub częściowo zdolność do pracy’. Szersze, także przenośne znaczenie tego słowa znajdujemy jedynie w zaczerpniętym z „Tygodnika Ilustrowanego“ z 1870 r. (sic!) przykładzie ilustrującym hasło *inwalidka*: „Śpiewaczki te zmieniają się ciągle: po młodych następują dojrzałe, po dojrzałych prawdziwe inwalidki” (Doroszewski, red. 1961: 212).

W języku bułgarskim słowo *инвалид* pojawiło się znacznie później niż w polszczyźnie. Nie ma go jeszcze w słowniku Najdena Gerowa, natomiast już w wydanym w 1955 r. słowniku Bułgarskiej Akademii nauk pod red. Stojana Romanskiego znajdujemy definicję znacznie szerszą niż w polskim opracowaniu leksykograficznym z porównywalnego okresu, a dodatkowo także hasło *инвалидност* definiujące cechy charakterystyczne inwalidów:

- *инвалид* – ‘човек загубил отчасти или напълно работоспособността си вследствие на нараняване или на болест’. W charakterze przykładów występują tu związki wyrazowe wyszczególniające rodzaje inwalidów: *инвалид от войната*; *трудоу инвалид* (Romanski, red. 1955: 556).

- инвалидност – ‘пълна или частична неработоспособност вследствие на нараняване или болест’. Jako przykład ilustrującą tę definicję, słownik przytacza paragraf 75 ówczesnej Konstytucji Bułgarskiej Republiki Ludowej: *Гражданите имат право на пенсии, помощи и обезщетения в случай на болест, злополука, инвалидност, безработица и старост* (Романски, red. 1955: 556). Pojawiająca się w tej definicji *неработоспособност* jest definiowana tautologicznie, jako ‘отсъствие, нямане на работоспособност’ (Romanski, red. 1957: 256).

Słownik BAN pod red. Lubomira Andrejczyna nieznacznie rozszerza, uszczegóławia tę definicję wymieniając wśród przyczyn inwalidztwa także starość: инвалид: ‘Който е загубил способност за работа поради нараняване (особено на война), болест, старост и пр.’ (Andrejczyn, red. 1976: 300).

Na podstawie przytoczonych tu definicji możemy pokusić się o stwierdzenie, że na tym etapie rozwoju leksykografii w obu językach definicje zawarte w opracowaniach polskich niezbyt nadążały za zmieniającymi się realiami życia społecznego. Dopiero *Mała encyklopedia powszechna PWN* z roku 1959 przynosiła omówienie tego terminu podobne do definicji z cytowanego wyżej słownika języka bułgarskiego: „INWALIDA [łac.] – osoba pozbawiona częściowo lub całkowicie zdolności do pracy; ze względu na przyczynę inwalidztwa rozróżnia się i. wojennych, i. wojskowych, i. pracy (wskutek wypadku podczas pracy lub choroby zawodowej), i. cywilnych (w wyniku pozostałych przyczyn); ze względu na stopień utraty zdolności do pracy rozróżnia się 3 grupy i.: I grupa – niezdolni do żadnej pracy i wymagający stałej opieki innej osoby; II grupa – mający ograniczoną zdolność do pracy, lecz nie wymagający opieki; III grupa – niezdolni do systematycznej pracy w swoim zawodzie w zwykłych warunkach pracy, lecz zdolni do pracy z obniżeniem kwalifikacji lub wydajności, albo tylko w określonych warunkach“ (Suchodolski, red. 1959: 356). Zauważmy jednak, że w wypadku obu języków wciąż mowa jest o utracie zdolności do pracy, zakłada się zatem jej pierwotne posiadanie. Nie ma też mowy o dzieciach z niepełnosprawnością fizyczną, co oznacza, że inwalida-dziecko w latach pięćdziesiątych nie istniało w świadomości ludzi.

Dla nazwania tej grupy ludzi funkcjonowało w polszczyźnie deprecjonujące z natury określenie *kaleka*. Kalekę definiowano jako: ‘pozbawiony jakiejś części ciała albo zmysłu, poraniony, niedołęga’, kalectwo zaś było postrzegane jako: ‘uszkodzenie części ciała, poranienie, brak albo zanik jakiejś części ciała lub zmysłu; niedołężność fizyczna’

(Arct 1939: 93). Nie inaczej było w bułgarszczyźnie. *Podręczny słownik polsko-bułgarski* podaje dwa odpowiedniki polskiego słowa *kaleka*: недъгав, сакат човек (Radeva 1988: 201). Nazwałam je deprecjonującymi, gdyż *недъгав* to ktoś, kogo charakteryzuje *недъг*, czyli ‘1. телесен или душевен недостатък, 2. болест’ (Andrejczyn, red. 1976: 503); arabsko-tureckie z pochodzenia *сакат* zaś oznacza kogoś ‘който е с повреден крайник (ръка или крак), хром, куц, безрък’, albo przerośnie ‘ненаправен, както трябва, недоправен, напр. *саката работа*’ (Andrejczyn, red. 1976: 848).

Słownikowe definicje odzwierciedlały w ten sposób potoczne myślenie o ludziach określanych dziś mianem niepełnosprawnych czy raczej „z niepełnością”. Widać to doskonale na podstawie synonimów zgromadzonych w słowniku Andrzeja Dąbrówki, Ewy Geller i Ryszarda Turczyna. Inwalidę znajdziemy tam jako jeden z synonimów pojęcia *chory*:

chory (człowiek) – B. KALEKA, ułomny, inwalida, niepełnosprawny, upośledzony, inny, paralytyk, połamaniec, kulawy, kulawiec, kulas, chromy, kuternoga, • garbaty, garbus, • ociemniały, ślepy, ślepiec, *krótkowidz, dalekowidz, astygmetyk* • głuchy, głuchoniemy, niemowa (Dąbrówka, Geller, Turczyn 1995: 14).

choroba – F. KALECTWO, ułomność, niepełnosprawność, inwalidztwo, niedorozwój, upośledzenie, wada (wrodzona), • niedowład, paraliż, katalepsja, porażenie, przykurcz, • ślepotą, katarakta, zaćma, • głuchota, niemota, głuchoniemota (Dąbrówka, Geller, Turczyn 1995: 13-14).

Jeszcze gorzej rzecz ma się z synonimami związanymi z ułomnością:

ułomny – B. NIEPEŁNOSPRAWNY, kaleki, defektywny, • upośledzony, opóźniony, zapóźniony, cofnięty • bezręki, beznogi, • chromy, kulejący, utykający, kulawy, • niedołączny, zniedołączniały, • ślepy, ociemniały, niewidomy, • głuchy, nie słyszający, źle słyszający, przygłuchy, • niedoskonały, omylny, • zawodny, niepewny, niedołęga, łamaga (Dąbrówka, Geller, Turczyn 1995: 138).

Trzy spośród wyrazów wymienionych w tej grupie – *omylny, zawodny i niepewny* – zdają się odnosić do przedmiotów, a nie do człowieka.

Język potoczny obfituje też w rozliczne określenia osób niepełnosprawnych – szczególnie niepełnosprawnych umysłowo:

wariat – A. IDIOTA kretyn, debil, imbecyl, głupek, półwariat, • niedorozwinięty umysłowo, ograniczony, B. GŁUPIEC głupi, głupek,

głupol↓², półgłówek, • dureń, przygłup↓, baran↓, tuman↓, zakuty łeb↓, zakuta pała↓, ciemna masa↓, bęcwał↓, cymbał↓, głąb↓, tępak↓, ciołek↓, kołek↓, bałwan↓, jełop↓, jełopa↓, młot↓, trep↓, cep↓, tłuk↓, tłumok↓, matol↓, matolek↓, dudek↓, kiep↓, pacan↓, pajac↓, błazen↓, D. SZALENIEC, obłąkaniec, obłąkany, pomylenie, pomyłony, opętaniec, opętany, • umysłowo chory, chory psychicznie, schizofrenik, paranoik, • szajbus↓, szajba↓, oszołom↓, psych↓, psychiczny↓, puknięty↓, stuknięty↓, uśmiechnięty↓, czubek↓, czub↓, świr↓, świrus↓, świrnięty↓ (Dąbrówka, Geller, Turczyn 1995: 143).

Podobne zjawisko obserwujemy w języku bułgarskim:

глупак – głupiec, будала *razg. пренебр.*, балама *разг. пренебр.*, ахмак *разг. презр.*, хапльо *разг. пренебр.*, бунак *разг. пренебр.*, тъпак *разг. руг.*, галфон *разг. пренебр.*, тъпанар *разг. руг.*, гламчо *разг. пренебр.*, абдал *простонар.*, серсем *разг. пренебр.*, дурак *разг. руг.*, тапир *разг. пренебр.*, празноглавец, идиот *разг. руг.*, кретен *разг. руг.*, диване *разг. пренебр.*, дръвник *разг. презр.*, рапон *разг. пренебр.*, галош *разг. пренебр.*, тиквеник *разг. пренебр.*, патка, гъска *прен. разг. руг.*, • празна глава (кратуна, чутура) *разг. пренебр.*, дървена глава *разг. пренебр.* (Nanov, Nikolova 1987: 41).

глупав – гламав *разг. пренебр.*, тъп, скудоумен *книж.*, тъпоумен, тъпоглав, празноглав, плиткоумен, изплискан *разг.* • умен като гъска, умен в краката *разг. ирон.*, лек в главата *разг.*, ритнат в акъла, с кокоши ум *разг. подигр.*, няма ум за пет пари *разг.*, главата (кратуната) му е куха *разг. пренебр.*, главата му е празна кратуна *разг. пренебр.*, няма акъл (ум, мозък) в главата си *разг.*, има бръмбари (мухи) в главата *разг.*, бръмбари му хвърчат в главата *разг.* (Nanov, Nikolova 1987: 41).

Zauważyć na tym musiała powojenna terminologia medyczna, zgodnie z którą wyróżniano 3 stopnie niedorozwoju umysłowego, czyli *oligofrenii*. Chory w stopniu lekkim nosił miano *debila*, w stopniu średnim *imbecyla*, a w stopniu ciężkim *idioty* (Suchodolski, red. 1959: 619).

Zmiany w myśleniu na temat osób z niepełnosprawnością zaczęły pojawiać się pod wpływem tendencji nadciągających z Zachodu, związanych z tzw. polityczną poprawnością (*political correctness*). Pamiętam doskonale pierwsze dyskusje na ten temat i naszą językową nieporadność, czasami dość niewybredne żarty polegające na tworzeniu pseudo neologizmów poprzez opatrywanie neutralnych określeń słowem

² Strzałki skierowane w dół wskazują na przynależność leksemu do niskich rejestrów języka.

inaczej (np. człowieka z upośledzeniem umysłowym nazywano „myślący inaczej“, kulejącego „chodzący inaczej“ itp. Nawiasem mówiąc w tej samej grupie znaleźli się też homoseksualiści, czyli „kochający inaczej“). Wraz z pracami przygotowawczymi do wprowadzenia Polski do struktur Unii Europejskiej nagląca stała się potrzeba wypracowania nowego, oficjalnie przyjętego i stosowanego słownictwa. Konieczność przekładania na język polski wszystkich dokumentów unijnych w sposób jednolity i adekwatny do oryginału przyspieszył proces powstawania nowych pojęć i ich popularyzacji w języku używanym na co dzień (URL4). W ten sposób utworzono termin *niepełnosprawni* zmieniony wkrótce na *ludzie z niepełnosprawnością*. Zmieniono też sposób podejścia do osób z niepełnosprawnością zmierzający w kierunku jednakowego traktowania tych z niepełnosprawnością wrodzoną i nabytą.³

W bułgarszczyźnie procesy te następowały zdecydowanie wolniej. Wprawdzie przystępując do Unii Europejskiej Bułgaria musiała podpisać stosowne dokumenty, a następnie wprowadzić je w życie, jej przedstawiciele zasiedli w odpowiednich strukturach (takich jak *Европейската агенция за развитие на образованието на хора със специални потребности*, i *Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания*), ale wypracowana w tym celu terminologia nie od razu zaczęła być używana. Moje zdziwienie wywołał fakt, że jeszcze 17 maja 2017 r. internetowe wydania dzienników donosiły o walce, jaką toczy jeden z posłów w związku z potrzebą rozpowszechnienia nowej terminologii:

„Думата „инвалид“ трябва да бъде премахната от българския език и да не се употребява като синоним на човек с увреждане. И аз съм предприел необходимите процедури това да се случи“. Това обяви пред OFFNews новият депутат и параолимпиец номер 1 на България Михаил Христов от БСП, който бе сред малкото депутати, които излязоха на протеста на хората с увреждания.

„Не харесвам тази дума и никой не я харесва. Тя е обидна. Какво означава тя – невалиден, недействителен. Ние, хората с увреждания, не сме недействителни и невалидни. Ние сме истински“, коментира още Христов (URL5).

³ Temat językowych zmian w tym zakresie jest wciąż aktualny. Świadczyć może o tym obroniona niedawno (w listopadzie 2018) na Uniwersytecie Jagiellońskim, napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Renaty Przybylskiej, obszerna rozprawa doktorska Katarzyny Prażmowskiej-Bartoszek na temat *Jak mówimy o niepełnosprawności we współczesnej polszczyźnie?*

Dziś w Bułgarii obowiązują już akty prawne, w których stosowana jest nowsza terminologia: Национална стратегия на хора с увреждания 2016-2022 (w jej wstępie czytamy: Пълноценното и равноправно упражняване на всички права от хората с увреждания е национален приоритет, изискващ провеждане на активна, целенасочена i последователna политика, както i обединяване действията на ангажирани органе на власт, институции i с активното участие на гражданското общество) (URL6) oraz Закон за интеграция на хората с увреждания (URL7). W ten sposób w bułgarskiej rzeczywistości pojawili się więc хора с увреждания i хора със специални потребности, podczas gdy – jak już zostało powiedziane – wciąż funkcjonuje Съюз на инвалидите. Co więcej – starająca się nadażyć za zmieniającą się rzeczywistością bułgarska Wikipedia także jedynie wspomina, że „терминът *инвалидност* nerядко днес се заменя с *увреждане*“. Jak widać w tym przypadku uzus w znacznym stopniu rozmija się z normą.

Z podobnym zjawiskiem mamy dziś do czynienia także w innych językach słowiańskich, np. w rosyjskim, który nie stojąc przed koniecznością wypracowania nowego słownictwa z powodu Unii Europejskiej, zmierza wszakże powoli ku takim zmianom, jakie wywołuje polityczna poprawność. Najlepiej widać to w dyskusjach prowadzonych na wielu forach internetowych (często o charakterze religijnym) wywołanych pytaniami typu: „Как правильно называть людей с ДЦП, аутизмом или синдромом Дауна?“ albo „Как правильно называть людей с инвалидностью?“ (URL8). Nierzadko w rosyjskim Internecie natrafimy też na artykuły o bardzo wymownych tytułach, przypominających językowe dylematy Polaków z lat 90-ych: „Надо ли называть инвалидов политкорректно? или Жили-были пожилой с пожилою“ (URL9).

A jednak termin *niepełnosprawność* także okazuje się niedoskonały. Píše o tym m.in. Ewa Zakrzewska-Manterys w obszernym, pochodzącym już z 2003 roku artykule *Historia – jak odkrywano niepełnosprawność* (URL10, Zakrzewska-Manterys 2003):

A jednak bezproblematiczność pojęcia stosowanego bezrefleksyjnie, w pośpiechu codziennego życia, znika, gdy mu się bliżej przyjrzymy. Okazuje się wtedy, że w rozumieniu pojęcia „niepełnosprawność“ istnieje pewne zasadnicze pęknięcie, pewna rysa sprawiająca, że jest ono „skazane na wieloznaczność“. Otóż okazuje się, że tą samą nazwą określane bywają osoby, które różnią się od siebie pod wieloma względami, a nawet mogą w ogóle nie mieć żadnych wspólnych cech. Niepełnosprawnym może być więc ktoś zupełnie niezdolny do

samodzielnego funkcjonowania, jak i ktoś, kto na przykład musi nosić but ortopedyczny. Dla społecznego funkcjonowania danej osoby nie jest bez znaczenia to, czy brakuje jej kończyny, czy rozumu; czy boryka się z barierami architektonicznymi, czy raczej mentalnymi; czy integracja dotyczy posiadania przyjaciół, czy ławki we wspólnej klasie. W tym też sensie pojęcie niepełnosprawność więcej zaciemnia niż rozjaśnia. Używanie tego terminu świadczy o tym, że na niepełnosprawność patrzymy z punktu widzenia osób „pełnosprawnych“, że w gruncie rzeczy istotne są dla nas nie tyle cechy osób niepełnosprawnych, ile wielkość dystansu oddzielającego ich od zwykłego świata przeciętnych ludzi.

Podobną do Zakrzewskiej-Manterys (zresztą z powoływaniem się na jej opinie) dyskusje na łamach bułgarskiego Internetu toczy socjolog, były przewodniczący Związku Inwalidów, Bożydar Ivkov w artykule *Понятията „инвалидност“ („увреждане“) и „инвалид“ („лице с увреждане“) - наименования и дефиниции (социологически аспекти)* (URL 11, Ivkov 2007).

Jak z tego wynika, problem właściwego nazywania ludzi z różnego typu niepełnosprawnościami wciąż pozostaje nierozstrzygnięty, a nowo wprowadzane słownictwo dalekie jest od doskonałości. Wydaje się, że tak długo, jak długo będą trwały próby znalezienia wspólnego terminu dla nazwania bardzo zróżnicowanej grupy osób z wielorakimi niepełnosprawnościami, wciąż znajdą się pokrzywdzeni i niezadowoleni. Dotyczy to w jednakowej mierze Polski i Bułgarii. W zakresie tego słownictwa bowiem wyraźniej niż w przypadku innych terminów zarysowuje się konieczność współpracy językoznawców ze specjalistami z innych dziedzin.

LITERATURA

- Andrejczyn, red. 1976:** *Български тълковен речник*. Андрейчин, Л. и др. (ред.). [*Balgarski talkoven rechnik*] Изд. 3. София: Наука и изкуство, 1976.
- Arct 1939:** *Podręczny słownik języka polskiego*, przedruk fotooffsetowy na podstawie wydania M. Arcta z 1939 r. Warszawa: PWN, 1957.
- Dąbrówka, Geller, Turczyn 1995:** Dąbrówka, A., Geller, E., Turczyn, R. *Słownik synonimów*. Wyd. II. Warszawa: MCR, 1995.
- Doroszewski, red. 1961:** *Słownik języka polskiego*. Red. W. Doroszewski. T. III H-K, Warszawa: Wiedza Powszechna, 1961.
- Karłowicz, red. 1902:** *Słownik języka polskiego*. Pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego i W. Niedźwiedzkiego. T. 2 H-M, Warszawa: brak wydawnictwa, 1902.

- Linde 1808:** Linde, S. B. *Słownik języka polskiego*. T. I, cz. II. Warszawa: U Autora, 1808.
- Nanov, Nikolova 1987:** Нанов, Л., Николова, А. *Български синонимен речник*. [*Balgarski sinonimen rechnik*] София: Наука и изкуство, 1987.
- Prażmowska-Bartoszek 2018:** Prażmowska-Bartoszek, K. *Niepełnosprawność w polszczyźnie – nazwy określające dysfunkcje na podstawie analizy forów internetowych dla osób niepełnosprawnych* <www.pomost.net.pl/tom.../artykul_K_Prazmowska_Bartoszek>
- Radeva 1988:** Radeva, S. *Podręczny słownik polsko-bułgarski z supelmentem*, t. I, Warszawa: Wydawnictwo Wiedza Powszechna, 1988.
- Romanski, red. 1955:** *Речник на съвременния български книжовен език*. Ст. Романски (ред.). [*Rechnik na savremenniya balgarski knizhoven ezik*] Т. 1 А-К, София: Българска академия на науките, 1955.
- Romanski, red. 1957:** *Речник на съвременния български книжовен език*. Ст. Романски (ред.). [*Rechnik na savremenniya balgarski knizhoven ezik*] Т. 2 Л-П, София: Българска академия на науките, 1957.
- Suchodolski, red. 1959:** Suchodolski, B. *Mała encyklopedia powszechna PWN*. Warszawa: PWN, 1959.
- Zdanowicz, opr. 1861:** *Słownik języka polskiego*, opr. A. Zdanowicz i in. Т. I А-О, Wilno: Maurycy Orgelbrand, 1861.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- URL1:** *Съюз на инвалидите в България*. [*Sayz na invalidite v Balgaria*]. <<http://www.disability-bg.org/>> (30.09.2018).
- URL2:** *Związek Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej*. <<https://www.ziwrp.pl/>> (30.09.2018).
- URL3:** *Polskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych*. <<http://www.pson.org.pl>> (30.09.2018).
- URL4:** Stowarzyszenie Pomost. <www.pomost.net.pl/tom.../artykul_K_Prazmowska_Bartoszek> (07.01.2018).
- URL5:** *Заличават думата „инвалид“*. Депутат смята, че е обидна. [*Zalichavat dumata „invalid“*. Deputat smyata, che e obidna] // *OffNews*. <<https://offnews.bg/obshtestvo/zalichavat-dumata-invalid-deputat-smiata-che-e-obidna-655805.html>> (02.10.2018).
- URL6:** *Национална стратегия за хората с увреждания* [*Natsionalna strategiya za horata s uvrezhdaniya*]. <www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=7207> (02.10.2018).
- URL7:** *Закон за интеграция на хората с увреждания*. [*Zakon za integratsiya na horata s uvrezhdaniya*]. <<https://lex.bg/bg/laws/-ldoc/2135491478>> (03.10.2018).

URL8: *Meduza*. <<https://meduza.io/cards/kak-govorit-tak-chtoby-nikogo-ne-obidet>> (3.10.2018).

URL9: *Нескучный сад*. [*Neskuchnyj sad*].<<http://www.nsad.ru/articles/nado-li-nazyvat-invalidov-politkorrektno>> (02.10.2018).

URL10, Zakrzewska-Manterys 2003: <http://sonia.low.pl/sonia/konf_bk/1_zakrzewska.htm> (28.09.2018).

URL11, Ivkov 2007: Ивков, Б. Понятия „инвалидность“ („увреждане“) и „инвалид“ („лице с увреждане“) – наименования и дефиниции (Социологически аспект). [Ivkov, B. Ponyatiyata „invalidnost“ („uvrezhdane“) i „invalid“ („litse s uvrezhdane“) – naimenovaniya i definitсии (Sociologicheski aspekt)]. // *Liternet*. <https://litenet.bg/publish17/b_ivkov/poniatiiata.htm> (15.09.2018).